

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva

Zajištění věcí a jiných majetkových hodnot v trestním
řízení

Václav Fiala

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Václav Fiala
Osobní číslo: E09020
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Ekonomika pro kriminalisty
Název tématu: Zajištění věcí a jiných majetkových hodnot v trestním řízení
Zadávající katedra: Ústav veřejné správy a práva

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je provést rozbor a zhodnocení právní úpravy dané problematiky, a to včetně stručného přehledu její aplikace v praxi, upozornit na problematická místa této části trestního řízení a navrhnout opatření pro možná zlepšení.

Práce bude obsahovat:

- Stručný přehled systému právní úpravy, jež se váže ke zvolenému tématu.
- Vydání a odnětí věci v trestním řízení.
- Zajištění peněžních prostředků a zaknihovaných cenných papírů v trestním řízení.
- Zajištění nemovitosti v trestním řízení.
- Zajištění jiné majetkové hodnoty a náhradní majetkové hodnoty v trestním řízení.
- Stručné shrnutí se zaměřením na opatření vhodná k odstranění zjištěných nedostatků.

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

FENYK, Jaroslav, et al. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestně právními předpisy a judikaturou, I. a II. díl. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2010. 2000 s. ISBN 978-80-7201-808-6.
ŠÁMAL, Pavel, et al. Trestní řád: komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 3040 S ISBN 978-80-7400-043-0
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Josef Sedláček
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: 29. června 2011
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2012

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. srpna 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon v platném znění, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20.4.2012

Václav Fiala

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Josefu Sedláčkovi za jeho velmi cenné rady a připomínky při zpracování tématu.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku zajištění věcí a jiných majetkových hodnot v trestním řízení. Je uveden přehled současného českého právního řádu jednak z pohledu ochrany základních práv a svobod a jednak z pohledu druhů a možností provedení zajištění. Podrobněji je zde pak proveden rozbor jednotlivých zajišťovacích institutů, s poukazem na problematická místa, při použití orgánů činných v trestním řízení.

KLÍČOVÁ SLOVA

trestní právo, majetek, hodnota, trestný čin, zajištění, opatření proti kriminalitě

TITLE

Seizure of assets and property subject to criminal proceedings

ANNOTATION

The Bachelor's thesis focuses on the issue of seizing of objects and property subject to criminal proceedings. It includes an overview of the current Czech legal statutes as they pertain to the protection of essential rights and freedoms, as well as to the different forms and methods of seizing property subject to criminal investigation. The paper includes a detailed description of legal institutes involved in the process, and it points out questionable issues and weaknesses that arise once criminal investigation is initiated and court proceedings are ongoing.

KEYWORDS

criminal law, property, value, criminal act, take-over, measure to prevent crime

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 ČESKÝ PRÁVNÍ ŘÁD.....	11
1.1 Ústava České republiky	11
1.2 Listina základních práv a svobod.....	12
1.3 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	13
1.4 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	14
1.5 Právní normy jako zásah do práv a svobod.....	14
1.5.1 Zajištění majetku.....	15
1.5.2 Správa nebo úschova majetku	15
1.5.3 Konečné naložení se zajištěným majetkem.....	15
2 VYDÁNÍ A ODNĚTÍ VĚCI.....	17
2.1 Vydání věci.....	18
2.2 Odnětí věci	19
2.3 Osobní a domovní prohlídka	19
2.3.1 Domovní prohlídka a některé pojmy.....	21
2.3.2 Osobní prohlídka.....	23
2.3.3 Ostatní osobní prohlídky.....	23
2.4 Výkon prohlídek	24
2.5 Specifické formy prohlídek.....	26
2.5.1 Prohlídka u advokáta.....	27
2.5.2 Další prolomení mlčenlivosti	29
2.5.3 Písemnosti podléhající utajení.....	30
2.5.4 Věci v držení obviněného	30
2.6 Vrácení věci.....	31
3 ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ A ZAKNIHOVANÝCH CENNÝCH PAPÍRŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	32
3.1 Zajištění peněžních prostředků na účtu.....	32
3.2 Zajištění zaknihovaných cenných papírů.....	37
4 ZAJIŠTĚNÍ NEMOVITOSTÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	40
5 ZAJIŠTĚNÍ JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY A NÁHRADNÍ HODNOTY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	43
5.1 Zajištění jiných majetkových hodnot	43
5.2 Zajištění náhradní hodnoty	45
ZÁVĚR.....	47

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	49
Publikace	49
Legislativa.....	49
Elektronické zdroje	52
SEZNAM ZKRATEK.....	53

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolil „*Zajištění věcí a jiných majetkových hodnot v trestním řízení*“. Cílem této práce není uvést jen přehled možností zajištění věcí a jiných majetkových hodnot, jež obsahuje náš právní řád, ale především provést rozbor a zhodnocení právní úpravy těchto institutů a jejich využití v praxi orgánů činných v trestním řízení. Dále se pokusím upozornit na problematická místa v právní úpravě a navrhnout možnou úpravu či opatření.

Zajišťovací instituty, které jsou obsaženy v našem právním řádu, představují množství prostředků, pomocí nichž dochází k zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot v rámci naplnění cílů trestního řízení. Zejména je to zjištění a objasnění trestné činnosti, odhalení pachatele, jeho spravedlivé potrestání a v neposlední řadě i zmírnění následků trestné činnosti a odškodnění poškozených. Na straně druhé se však jedná o poměrně rozsáhlý zásah do práv a svobod občanů zajištěných ústavním pořádkem. Jedná se především o zásah do práva nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, nedotknutelnosti obydlí a práva na ochranu majetku.

O nezbytnosti takovýchto nástrojů zřejmě není pochyb. Věcí druhou je však podoba zákonné úpravy, a to především v rozsahu oprávnění orgánů činných v trestním řízení zasahovat do výše zmíněných práv a svobod. Proto je nutné před samotným použitím těchto oprávnění pečlivě zvažovat všechny okolnosti a dostupné informace, neboť hranice mezi zákonností a nezákonností je v tomto případě velice tenká.

Problém zajištění věcí a jiných majetkových hodnot však nespočívá jen v úskalí legislativy, resp. v jejích výkladových problémech ale také v činnosti samotných pachatelů trestné činnosti. Ti jsou schopni vymýšlet stále nové a nové způsoby a formy jejího páčání a přizpůsobit se nově vzniklým podmínkám rychleji než legislativní proces, potažmo tedy i orgány činné v trestním řízení, které by pachatele měly odhalovat. Dá se říci, že pachatelé jsou skoro vždy o krok napřed. Stav legislativy tento stav umožňuje. Je tedy otázkou, jak mu v praxi legálními (zákonnými) prostředky čelit. Toto se především projevuje u pachatelů organizovaného zločinu, a to zejména u páčání závažných hospodářských trestných činů, kdy tyto činy páčají kvalifikované a s prostředím obeznámené osoby.

Trestnou činnost neprovádějí jen jednotlivci. Častěji se jedná o skupiny, které vznikají nejen za účelem spáchání jednoho konkrétního skutku, ale především rozsáhlejší trestné činnosti a případné rozdělení „zisku“. Otázkou je, do jaké míry a v jakém časovém horizontu lze takovéto dělení odhalit a včas, za pomoci některého druhu zajištění, tento zisk odejmout a případně vrátit majitelům. Připomeňme, že není podmínkou, aby se spolupachatelé zúčastnili na trestné činnosti stejnou měrou (tedy různé formy spolupachatelství včetně i tzv. „dělání volavky“ či „dělání zdi“) a tedy si přivlastnili stejný podíl.

Dalším problémem, na který lze narazit, je přeměna a legalizace výnosu z trestné činnosti, tzv. praní špinavých peněz, tedy jednání sledující zastření nezákonného původu peněz s cílem vzbudit dojem, že se jedná o peníze nabyté legálně. Jde tedy o zaházení stop nezákonného jednání, které současně umožní použít takto získané prostředky v legální ekonomice a tím ztížit, ne-li přímo znemožnit, jejich nalezení a následné použití zajišťovacích institutů vůči těmto prostředkům.

Při zpracování bakalářské práce hodlám vycházet především z odborné literatury, z platných právních předpisů, judikatury a částečně také z praktických zkušeností získaných ve služebním poměru příslušníka Policie České republiky na obvodním oddělení.

Samotná práce u čtenáře předpokládá alespoň elementární znalosti z oblasti trestního práva. Jedná se především o pojmy trestný čin, procesní úkon, orgán činný v trestním řízení, zahájení trestního řízení, zahájení trestního stíhání, osoba podezřelá, osoba obviněná, osoba odsouzená atd.

Práce je rozdělena do několika částí. V první z nich bude krátce pojednáno o současných platných právních normách a jejich systému, týkající se zvoleného tématu a to na straně jedné z hlediska lidských práv a dále na straně druhé z hlediska opačného, tedy represe.

V další části práce bude pojednáno o jednotlivých zajišťovacích institutech věcí a jiných majetkových hodnot v trestním řízení, a to v pojetí současné právní úpravy. Bude proveden rozbor především nejasných, či sporných pojmů, jejichž výklad a použití působí při praktické aplikaci orgánům činným v trestním řízení (především policejnímu orgánu) určité problémy. V těchto případech bych se pak

věnoval možnostem právní úpravy do budoucna, tzv. úvahy „*de lege ferenda*“, se zaměřením na vhodná opatření k odstranění zjištěných nedostatků. Na začátku bude pojednáno zajištění věcí prostřednictvím institutu vydání a odnětí věci, včetně „prohlídky“, a to jak osoby, tak určitého místa. Dále pak budou uvedeny jednotlivé zajišťovací instituty používané k zajištění věcí (peněžní prostředky, zaknihované cenné papíry, nemovitosti) a jiných majetkových hodnot a náhradních majetkových hodnot.

1 ČESKÝ PRÁVNÍ ŘÁD

Právní řád bývá obvykle definován jako uspořádaný systém právních předpisů, resp. soubor norem (pravidel chování). V České republice je tvořen všemi právními předpisy ČR a dále vyhlášenými mezinárodními smlouvami, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jimiž je Česká republika vázána.

Nejdůležitějšími právními předpisy jsou zákony (tj. soubor pravidel chování, které upravují základní oblasti života člověka a společnosti). Zákony, které upravují nejdůležitější lidská a občanská práva a záležitosti státu, se označují jako ústavní zákony (řadíme mezi ně mimo jiné i Ústavu České republiky a Listinu základních práv a svobod). Na zákony dále navazují podzákonné (prováděcí) předpisy, mezi které řadíme nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a ústředních orgánů státní správy a vyhlášky územních samosprávních celků (obce, kraje).

Právní řád lze rozčlenit podle různých kritérií¹. Nejvýznamnějším je však bezesporu členění podle právní síly. Právní síla je vlastnost právní normy (právního předpisu), která vyjadřuje její nadřizenost či podřizenost a závisí na subjektu, který jí vydává. Platí zde pravidlo, že právní norma nižší síly nesmí odporovat právní normě síly vyšší. Také platí, že co jedna norma povoluje, jiná nemůže zakázat. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že v právním řádu České republiky má Ústava nejvyšší právní sílu.

1.1 Ústava České republiky

Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) je základní zákon České republiky a podle zvoleného kritéria má tak nejvyšší právní sílu. Ústava byla přijata jako ústavní zákon Českou národní radou 16. prosince 1992 a publikována v české Sbírce zákonů pod č. 1/1993 Sb. V souvislosti s tématem bakalářské práce bych rád připomněl, že Ústava ve svém čl. 3 (dále čl. 112 odst. 1) zakotvuje do našeho právního řádu Listinu základních práv a svobod² (dále jen „Listina“) jako součást ústavního pořádku. Čl. 4 pak uvádí, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. V souvislosti s postavením Ústavy se tak rozumí nejen ta práva, jež

¹ např. podle účelu na právo hmotné a procesní; podle metody na právo veřejné a soukromé apod.

² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

jsou upravena v Ústavě, ale také v Listině a dalších ústavních předpisech a přijatých mezinárodních úmluvách. Jedná se především o ochranu těchto práv a svobod:

- právo na osobní svobodu
- právo vlastnit majetek
- právo na nedotknutelnost obydlí
- právo na listovní tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů

1.2 Listina základních práv a svobod

Listina je v rámci našeho rozdělení zákonem s vysokou právní silou. Listina, ačkoli není formálně prohlášena za ústavní zákon, co do právní síly je s ústavními zákony srovnatelná. Tedy měněna a doplňována může být jen formou ústavních zákonů.³ Obsah Listiny vychází především z Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948⁴, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (1966), Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966), Evropské konvence o ochraně práv člověka a základních svobodách (1950), Evropské sociální charty, ale také z československé ústavy z roku 1920 a rakouské ústavní úpravy z roku 1867.⁵ Při bližším pohledu na Listinu (v souvislosti s tématem této bakalářské práce) je patrné, že shora uvedená práva jsou obsažena v článcích 7, 8, 10, 11, 12 a 13.

Základní práva a svobody obsažené v Listině v zásadě vyjadřují vztah mezi státem a občanem. Připomeňme, že práv a svobod zakotvených v Listině se zpravidla může domáhat každý, jen některá práva a svobody jsou vázané na státní občanství⁶. Kromě základních práv a svobod jsou v Listině uvedeny zásady možnosti zásahů státní moci do svobod jednotlivce, ale pouze a jen na základě a v mezích zákona. Pro všechna základní práva a svobody platí, že jsou nezadatelná, nezczitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná⁷ a že jsou pod ochranou soudní moci.⁸ Z uvedeného tedy vyplývá na straně jedné, že Listinou je zaručena nedotknutelnost osoby, osobní svobody a soukromí a na straně druhé je dána, v přesně zákonem stanovených

³ srov. čl. 9 odst. 1 Ústavy

⁴ Nezávazný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv.

⁵ KLÍMA, Karel, et al. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 1019 s., ISBN 80-86898-44-X. s. 988

⁶ srov. čl. 42 Listiny

⁷ srov. čl. 1 Listiny

⁸ SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky: Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 949 s., ISBN 978-80-7179-869-9. s. 37.

důvodů a stanoveným způsobem, možnost tyto svobody prolomit. Z těchto důvodů, v rámci tématu této bakalářské práce, se bezesporu jedná o nejdůležitější dokument. Připomeňme krátce jednotlivé články Listiny související s tématem.

Článek 7, 8 a 10 Listiny se týká osobní svobody a nedotknutelnosti soukromí. Uvedené články se vztahují především na možnost provedení osobní prohlídky, prohlídky osoby a úkonů k zjištění totožnosti osoby (např. měření těla, snímání daktyloskopických otisků, odběr biologických vzorků apod.)

V článku 11 je zakotveno právo vlastnit majetek a možnost omezení tohoto práva. Tímto omezením se rozumí především zajištění majetku pro účely trestního řízení, tedy odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtech bank, zajištění zaknihovaných cenných papírů, nemovitosti, náhradní hodnoty apod.

Článek 12 pak hovoří o nedotknutelnosti obydlí a o zákazu vstupu do něj bez povolení toho, kdo zde bydlí. Porušení této nedotknutelnosti lze toliko v mezích zákona. V daném případě se jedná o možnost provedení domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků a vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek.

Nedotknutelnost listovního tajemství je upravena v čl. 13 a v souvislosti s tím také nedotknutelnost dalších písemností a listin a zpráv, a to ať již zasílaných poštou nebo jiným způsobem. Omezení tohoto práva je možné pouze za podmínek uvedených v zákoně. Jde především o instituty sledování zásilek, jejich zadržení, otevření a výměna a dále pak odposlech a záznam telekomunikačních provozů.

1.3 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁹ (dále jen „Úmluva“) je nejdůležitější úmluvou, ve spojitosti s ochranou práv a svobod, sjednanou v rámci Rady Evropy a základem regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě.

Pro problematiku této práce je stěžejní především článek 8 a dále v 1. dodatku článek 1. Zde se hovoří o respektování soukromého života, obydlí a korespondence. Zásahy do těchto práv jsou dle Úmluvy možné pouze tehdy, je-li to v souladu se zákonem a je-li to nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti,

⁹ Vyhlášena ve sbírce zákonů pod číslem 209/1992 Sb. jako Sdělení ministerstva zahraničních věcí

veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

1.4 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

V souvislosti s právními normami s ochranou práv a svobod je třeba krátce zmínit ještě jednu normu a to Mezinárodní pakt o občanských a politických právech¹⁰ (dále jen „Pakt“). Pro naši problematiku bakalářské práce je zajímavý především čl. 14 Paktu, který hovoří o zárukách obviněného z trestného činu.

1.5 Právní normy jako zásah do práv a svobod

Jak již bylo krátce řečeno v úvodu, zajišťovací instituty představují velice významný zásah do osobních práv a svobod osoby a do práv na ochranu majetku. Zopakujme, že tato práva a svobody jsou v našem právním řádu zakotveny především v Ústavě České republiky, v Listině základních práv a svobod a dále v mezinárodních právních předpisech, k nimž Česká republika přistoupila a které se staly součástí českého právního řádu, především Úmluva o ochraně lidských práv a základních a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Zajišťovacími úkony je nejčastěji zasahováno do těchto práv a svobod:

- právo na osobní svobodu;
- právo vlastnit majetek;
- právo na nedotknutelnost obydlí;
- právo na listovní tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů.

K zajištění věcí a jiných majetkových hodnot a tedy i k zásahu do zmíněných práv a svobod dochází v rámci trestního řízení. Může k němu dojít v jakémkoli jeho stádiu a to orgánu činného v trestním řízení. Příčiny mohou být různé. V konečném důsledku pak může být rozhodnuto i o nuceném zániku vlastnického práva. Tento proces lze rozdělit do tří relativně samostatných částí:

- zajištění majetku;
- správa nebo úschova tohoto majetku;
- konečné naložení se zajištěným majetkem.

¹⁰ Podepsána v New Yorku dne 7. října 1968. Vyhlášena ve Sbírce zákonů jako Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976.

1.5.1 Zajištění majetku

V rámci problematiky zajištění majetku je v první řadě třeba zmínit zákon č. 141/1961 Sb. Trestný řád (dále jen „tr. řád“), a to především Hlavu čtvrtou, v které jsou uvedena jednotlivá ustanovení zajišťovacích institutů osob, věcí a jiných majetkových hodnot, včetně jejich podmínek a provedení. V našem případě se jedná o stěžejní zákon dané problematiky. Dále je třeba zmínit zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (Hlava pátá - ustanovení o trestu propadnutí majetku¹¹ a ochranného opatření zabránění věci¹²). Obdobně pak zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže¹³. Dále zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a to především Hlavu šestou pojednávající o postupu ve vztahu k věcem.

1.5.2 Správa nebo úschova majetku

Správu majetku lze charakterizovat jako aktivitu orgánů činných v trestním řízení nebo jiných organizačních složek státu či soukromoprávních subjektů, která směřuje k uchování hodnoty (ceny) majetku. Výkon správy majetku zajištěného v trestním řízení je upraven výhradně zákonem č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, ve kterém jsou konkretizovány postupy při správě zajištěného majetku. Správa majetku jakožto činnost začíná vydáním rozhodnutí o zajištění, popř. odebráním věci z dispozice vlastníka. O ukončení správy hovoříme v okamžiku, kdy je ohledně dalšího osudu zajištěného majetku vydáno konečné rozhodnutí.

1.5.3 Konečné naložení se zajištěným majetkem

O tom, jak bude naloženo se zajištěnou věcí, může rozhodnout výhradně orgán činný v trestním řízení - žádný z pověřených správců toto rozhodnutí učinit nemůže. Zajištění může být ukončeno v jakémkoli stadiu trestního řízení a zpravidla je tímto úkonem ukončena i správa majetku. Uvedená problematika je řešena v již zmíněném Trestním řádu. Zákonná ustanovení, kterými se ukončuje zajištění věcí a majetkových hodnot, lze rozdělit do čtyř skupin:

1. Vrácení zajištěné věci jejímu vlastníkovu nebo vydání této věci osobě, která na ni má právo. *Vlastnické právo k věci se tímto obnovuje v plném rozsahu.*

¹¹ viz §§ 66, 70 a násl. zákona

¹² viz § 101 a násl. zákona

¹³ viz § 21 a § 24 zákona

2. Zpeněžení věci v průběhu trestního řízení. *Částka se ukládá do úschovy soudu a bude o ní rozhodováno namísto zajištěné věci.*
3. Uložení trestu nebo ochranného opatření. *Zajištěná věc nebo majetková hodnota případně do vlastnictví státu.*
4. Rozhodnutí o náhradě škody. *Návrh na vydání předběžného opatření týkajícího se zajištěného majetku.*

V souvislosti s tématem bakalářské práce je třeba se, byť okrajově, zmínit ještě o dalších zákonech, které částečně zasahují do problematiky zajištění věcí a jiných majetkových hodnot, jako jsou zejména:

- zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii;
- zákon č. 358/1992 Sb., o notářích;
- zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád;
- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách;
- zákon č. 532/1992 Sb., o daňovém poradenství;
- zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu;
- zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

2 VYDÁNÍ A ODNĚTÍ VĚCI

Jak již bylo v předchozí části uvedeno, základní práva jednotlivce jsou nedotknutelná¹⁴. Ústavní pořádek ČR připouští průlom do této ochrany, ale pouze výlučně v zájmu ochrany demokratické společnosti, v zájmu ústavně zaručených základních práv a svobod jiných. Tuto nedotknutelnost lze porušit pouze z přesně zákonem stanovených důvodů a stanoveným způsobem.

Jedním z těchto důvodů je i dosažení účelu trestního řízení¹⁵. V mnoha případech je pro další průběh trestního řízení jednou z možností opatřit věci důležité pro trestní řízení, a to v případě, že existuje důvodné podezření, že se na určitém místě nebo v držení určité osoby takové věci nacházejí. Ty jsou dále použity jako důkazní prostředky v trestním řízení nebo jako prostředky pro výkon některých rozhodnutí, zejména pak pro zabránění a propadnutí věci. Trestní řád výslovně v žádném ustanovení nedefinuje přímo pojem „věc důležitá pro trestní řízení“ (v praxi je možné setkat se s pojmem „věc doličná“). Také definovat tento pojem by byla věc velmi obtížná, neboť takovou věcí může, vzhledem k rozmanitosti trestných činů, být prakticky cokoli. Z ustanovení zákona, především z § 112 tr. řádu, je ale možné dovodit, že se jedná především o věci

- které jsou určeny ke spáchání trestného činu;
- kterými byl spáchán trestný čin;
- nabyté trestnou činností;
- jsou výnosem z trestné činnosti;
- nesou stopy trestné činnosti.

Trestní řád stanoví povinnost takové věci vydat, případně odejmout. K tomuto připouští také provedení osobní nebo domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků.

¹⁴ srov. čl. 3 Listiny

¹⁵ „Základním účelem trestního řízení je v souladu se zákonem odhalit pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle hmotného trestního práva, vyšetřit tento skutek a postavit pachatele před soud, který rozhodne o jeho vině či nevině;“ - Šámal, P. a kolektiv Trestní řád, komentář díl I a II 6. dopl. a aktualizované vydání, Praha: C.H.Beck, 2008, 1501 s. [dále jen „Šámal (2008)“], ISBN: 978-80-7400-043-0, s. 3

2.1 Vydání věci

Vydání věci¹⁶ je jednou ze zákonných možností, jak si mohou orgány činné v trestním řízení opatřit věc důležitou pro trestní řízení, neboť „Kdo má věc důležitou pro trestní řízení, je povinen ji vydat ...“. Toto ustanovení trestního řádu navazuje na ustanovení § 1 odst. 2, neboť konkretizuje povinnost občanů k vydání věci důležité pro trestní řízení, čímž je napomáháno účelu trestního řízení¹⁷. V případě vydání věci se jedná o tzv. ediční povinnost vztahující se na kteroukoli věc důležitou pro trestní řízení. Především se tak bude jednat o:

- předměty, které mohou být věcnými důkazy;
- listiny, které mohou být věcnými či listinnými důkazy, kromě listin o nichž platí zákaz výslechu¹⁸;
- různé nosiče informací (počítače, hard disky, flash disky, CD a DVD disky, videokazety apod.);
- věci, u kterých může být vysloven trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty¹⁹;
- věci, u kterých může být vysloveno zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty²⁰;
- listinné cenné papíry.

V rámci tohoto procesního úkonu mohou v praxi v zásadě nastat dva případy, při nichž dochází k manipulaci s věcí a to předložení věci a vydání věci.

- **Předložení věci.** Jde o akt v rámci úkonu vydání věci, s tím rozdílem, že vyzvaná osoba věc předloží orgánu činnému v trestním řízení k provedení její prohlídky, resp. identifikace věci (zda se jedná o věc doličnou) nebo k jejímu ohledání a tedy i k případnému zajištění stop (otisky prstů, pachové stopy, stopy krve a jiných biologických materiálů apod.). Věc po provedení identifikace nebo ohledání nemusí být zajištěna a může být vrácena majiteli zpět. K předložení věci tedy po výzvě dojde vždy.

¹⁶ § 78 tr. řádu

¹⁷ Šámal 2008, s. 606

¹⁸ srov. § 99 tr. řádu

¹⁹ § 70 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník v platném znění [dále jen „tr. zákoník“]

²⁰ § 101 tr. zákoníku

- **Vydání věci.** K vydání věci dochází v případě, že danou věc je třeba zajistit pro účely dalšího trestního řízení, tedy jedná se o věc doličnou. O jejím vydání se sepíše protokol²¹. V praxi, především v přípravném řízení, se sepíše protokol i v případě, že po provedené výzvě k vydání věci nedojde a má se za to, že vyzvaná osoba věc nemá ve svém držení. Toto opatření se využívá pro účely zaprotokolování stavu a vyjádření vyzývané osoby, neboť zmíněný protokol lze použít při jednání před soudem²². Tento postup není upraven trestním řádem, ale vyžádala si jej soudní praxe, právě pro možnost protokol před soudem předestřít.

V trestních věcech mladistvých se plně postupuje dle ustanovení § 78 tr. řádu o vydání věci, neboť zákon o soudnictví mládeže toto neupravuje²³.

2.2 Odnětí věci

Tento procesní úkon²⁴ je možné využít poté, když předchozí vydání věci nebylo účinné, tedy osoba, jež je vyzvána k vydání věci (§ 78 tr. řádu), této výzvy neuposlechne. K odnětí věci však musí být splněny tyto předpoklady:

- věc důležitá pro trestní řízení nebyla vydána dobrovolně
- nejde o dokument, jehož obsah podléhá zákazu výslechu
- byl vydán příkaz orgánem činným v trestním řízení

Odnětí věci je opatření, které je razantnější než předchozí vydání věci, a tak má formu rozhodnutí a není proti němu přípustný opravný prostředek. Toto opatření lze i vynutit. Stejně tak se bude, jako u vydání věci, v trestních věcech mladistvých postupovat dle tr. řádu, a to ze stejného důvodu.

Nejčastěji k odnětí věci dochází především při domovní nebo osobní prohlídce.

2.3 Osobní a domovní prohlídka

Jak již bylo výše zmíněno, k odnětí a tedy i k zajištění věci dochází též při osobní a především domovní prohlídce. Prohlídku jako takovou lze definovat jako

²¹ srov. § 55 tr. řádu

²² srov. § 207 a násl. tr. řádu

²³ srov. § 1 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže); (dále jen „o soudnictví mládeže“)

²⁴ § 79 tr. řádu

prověrku určitého objektu, za účelem nalezení a zajištění věcí důležitých pro trestní řízení. Vzhledem k tomu, že osobní, resp. domovní prohlídka představuje zásadní průlom do nedotknutelnosti osoby, resp. obydlí, lze ji připustit pouze v míře nejnutnější a je třeba ji chápat jako výjimku. T tohoto důvodu je třeba již ve fázi přípravy k tomuto procesnímu úkonu, věnovat náležitou pozornost procesní čistotě úkonu²⁵. Mohl by tak být ve svém důsledku zmařen účel trestního stíhání.

Pro účely tématu této bakalářské práce budeme nadále pro zjednodušení uvažovat pod pojmem domovní prohlídka i prohlídku jiných prostor a pozemků.

Zákonná ustanovení trestního řádu o osobní a domovní prohlídce (§ 82 a násl. tr. řádu) poměrně přesně specifikují podmínky, za jakých je možné úkon provést (např. existuje důvodné podezření, že se v určitém prostoru nachází věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení) a co je k takovému úkonu třeba (např. vydání příkazu k prohlídce). Postupem času se však ukazuje, že je třeba jít, především při žádosti o vydání příkazu k prohlídce, nad rámec dikce zákona, neboť některé požadavky kladené soudní praxí zde uvedeny nejsou. Zpřesnilo se tak znění žádosti o vydání příkazu k prohlídce a tím potažmo i samotného příkazu a v důsledku toho ke snížení případů, byť neúmyslného, porušení zákona. V návrhu na vydání příkazu a tedy i v samotném příkazu tak

- musí být zřetelné důvody k prohlídce²⁶;
- musí být patrné, který policejní orgán, resp. osoba činná v policejním orgánu má prohlídku provést²⁷;
- musí být přesně a nezpochybnitelně určena osoba, proti níž směřuje úkon;
- musí být nezaměnitelně specifikováno místo, kde bude úkon proveden, tak aby nemohlo dojít k záměně²⁸;
- musí být určeno časové rozmezí pro provedení úkonu²⁹.

²⁵ srov. zejména Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. 287/96 ze dne 22.5.1997 a Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 291/2000 ze dne 11.6.2002 a dále také s větou: „Uvedené aspekty proto vyžadují, aby rozhodující obecný soud před vydáním příslušného příkazu (čl. 12 Listiny základních práv a svobod) nejen bedlivě zkoumal, zda v té které věci jsou pro nařízení domovní prohlídky splněny všechny zákonné podmínky, ale aby také příkazu, jímž domovní prohlídku nařizuje, věnoval náležitou pozornost a aby své rozhodovací důvody v jeho odůvodnění dostatečně a zřetelně vyložil.“ - rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 536/06 ze dne 28.4.2009

²⁶ srov. Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 287/96 ze dne 22.05.1997 nebo Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 201/01 ze dne 10.10.2001

²⁷ požadavky soudů jsou různé. Někde musí být přesně vyjmenované osoby policejního orgánu, které budou úkon provádět, někde stačí jméno vedoucího útvaru, případně jen útvar.

²⁸ srov. Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 287/96 ze dne 22.05.1997

Zákonodárce by měl tyto požadavky implementovat přímo do jednotlivých ustanovení tr. řádu a sjednotit tak, byť částečně ustálenou, soudní praxí, neboť i přesto platí „co soud, to odlišné požadavky“. To přináší řadu problémů, především vyšším článkům orgánů činných v trestním řízení, při vyřizování stížností a odvolání vůči rozhodnutím nižších článků.

2.3.1 Domovní prohlídka a některé pojmy.

Domovní prohlídku (dle dikce zákona)³⁰ lze, na základě písemného příkazu, vykonat

- v bytě nebo jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí);
- v prostorách nesloužících k bydlení (v jiných prostorách);
- na pozemcích.

Podívejme se nyní blíže na jednotlivé pojmy, které zavádí zákon. Jedná se především o pojem obydlí, dále jiné prostory a pozemky. Tyto pojmy však zákon nedefinuje nebo definuje pouze částečně a pro jejich pochopení je třeba se poohlédnout ke znění jiných zákonů (např. Občanský zákoník), judikatuře a odborné literatuře, což samozřejmě neulehčuje orientaci orgánům činným v trestním řízení.

Nejdůležitějším pojmem je „obydlí“. Trestní zákoník sice vymezuje pojem „obydlí“ jako dům, byt nebo jinou prostorou sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející, ale takto postavené vymezení příliš obecné a je třeba jej rozvést (což se bohužel zákonodárcům při rekonstrukci trestního zákona ke škodě trestního řízení nepodařilo a nový zákon tuto možnost nedoznal, byť v důvodové zprávě k novému trestnímu zákoníku je tento pojem částečně rozšířen³¹). Pojem obydlí nedefinuje dokonce ani Listina, kde se mimo jiné uvádí „Obydlí je nedotknutelné“. Pokud bychom vycházeli z principů Listiny, jako jsou přirozená práva člověka, pak není možné specifikovat obydlí člověka žádnými technickými parametry. V tomto smyslu tedy musí být za lidské obydlí považováno každé místo, kde člověk bydlí (např.

²⁹ hrozí zneužití příkazu např. opakováním prohlídek

³⁰ § 82 tr. řádu

³¹ srov. FENYK, Jaroslav, et al. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestně právními předpisy a judikaturou, I. a II.díl I. vydání. Praha: Linde Praha, 2010. 1317 s., ISBN 978-80-7201-808-6. s. 489

byt³², rodinný dům, rekreační chalupa či chata, ale také zahradní domek sloužící k trvalému bydlení, maringotka nebo dokonce i domek z papírových krabic³³. Toto nadefinování pojmu obydlí je možné chápat v širším smyslu slova. Pro potřeby trestního řízení je však třeba definovat obydlí v užším slova smyslu a vzít v úvahu i další okolnosti, např. vyšší ochranu soukromí, tedy jisté omezení vstupu do obydlí cizím osobám. Judikatura (především Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR - vojenského kolegia ze dne 26. 11. 1987, sp. zn. Tzv 29/87) uvádí, že pokud jedná-li se o kůlnu, altánek, přístřešek apod., sloužící skutečně jen k uložení zahradnického nářadí, popř. k ukrytí před nepohodou (sem by mohl spadat i domek z papírových krabic), nepůjde v případě vniknutí do tohoto objektu o porušování domovní svobody (rozuměj ve smyslu ustanovení § 178 tr. zákoníku). Obdobně tomu bude u objektů neuzamčených, opuštěných, neobývaných, rozestavěných apod. V konkrétním případě bude vždy pro posouzení, zda jde o obydlí či nikoliv, rozhodující zjištění, zda jde o stavbu sloužící zcela nebo převážně k trvalému bydlení či rekreačním účelům, řádně zajištěnou v době nepřítomnosti uživatele a pravidelně nebo sezónně využívanou a umožňující trávit v ní volné dny, dovolenou apod.³⁴

Za prostory náležející k obydlí se pak považují všechny prostory, k jejichž používání je oprávněn nájemce nebo majitel bytu či domu podle nájemní nebo kupní smlouvy (např. sklepní kóje, venkovní komory, garáže apod.), dále části bytu v podnájmu³⁵, bytové náhrady a přístřeší³⁶, obytné místnosti v zařízeních určené k trvalému pobytu (ubytovny, koleje³⁷). Do ustanovení o domovní prohlídce spadají také místnosti pronajaté krátkodobě k rekreačním účelům (např. hotelové pokoje, pokoje v penzionátech apod.)³⁸. I zde by bylo vhodnější definovat pojem obydlí přímo zákonem.

Pojmem jiné prostory rozumíme prostory, které neslouží k bydlení, tedy nejsou obydlím ve smyslu předchozího výkladu. Mohou to být např. samostatně stojící garáže a sklepy (pokud nejsou součástí bytu), automobily (pokud neslouží k trvalému bydlení), potažmo tedy i lodě (nejde-li o obytné, tzv. hausbóty), dílny, kanceláře,

³² § 685 zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník v platném znění (dále jen „ObčZ“)

³³ srov. Právník.cz, Nedotknutelnost obydlí [online]. 16.2.2002 [cit. 29-02.2012].

Dostupné na < <http://www.pravnik.cz/a/93/nedotknutelnost-obydli.html>>.

³⁴ srov. Šámal (2008) s. 675

³⁵ § 719 ObčZ

³⁶ § 712 ObčZ

³⁷ § 717 ObčZ

³⁸ srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 5 Tz 37/88 ze dne 22.12.1988

skladště, živnostenské provozovny, apod. Patří sem také tzv. akademická půda³⁹, vyjma prostor sloužících k ubytování.

Pod pojmem pozemky (ve smyslu ustanovení tr. řádu o prohlídce) rozumíme ty pozemky, které nejsou zastavěné (na ty se vztahuje institut domovní prohlídky) a nejsou veřejně přístupné⁴⁰ (veřejně přístupné lze prohlížet bez příkazu k prohlídce).

2.3.2 Osobní prohlídka.

Mezi osobní a domovní prohlídkou existují některé důležité rozdíly. Osobní prohlídka⁴¹, tak jako prohlídka domovní, se provede na základě příkazu. Na rozdíl od domovní prohlídky, kde je jasně stanoveno, že příkaz má mít písemnou formu (pomiňme důvody, kdy nelze příkazu dosáhnout), není forma příkazu k osobní prohlídce zákonem přímo stanovena. Vzhledem k ustálené praxi se používá písemná forma, a to především z toho důvodu aby příkaz mohl být osobě, které se prohlídka týká, předložen, zejména při předchozím výsledku⁴².

Specifickou formou osobní prohlídky je pak prohlídka osoby zadržené, zatčené nebo brané do vazby při podezření z držení zbraně nebo jiné nebezpečné věci⁴³.

Na rozdíl od ostatních prohlídek, se osobní prohlídka, z důvodů psychologických, etických a zdravotních, provádí osobou stejného pohlaví. U transvestitů se bere jejich oficiální pohlaví, tedy to, které je uvedeno např. v evidencích či osobních průkazech.⁴⁴

2.3.3 Ostatní osobní prohlídky

Poukažme zde ještě na dva další případy osobní prohlídky, které sice nepatří do trestního práva, ale jde v nich také o možné zajištění věci (případný trestní postih není vyloučen):

1. Osobní prohlídka u zaměstnavatele

Zaměstnavatel může, v souladu s § 248 odst. 2 zákoníku práce, z důvodu ochrany majetku v nezbytném rozsahu provádět kontrolu věcí, které zaměstnanci

³⁹ srov. § 6 odst. 3 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách v platném znění

⁴⁰ veřejně přístupný pozemek je přístupný každému bez omezení a bez ohledu na vlastnická práva k to muto pozemku

⁴¹ § 83b tr. řádu

⁴² § 84 tr. řádu

⁴³ § 82 odst. 4 tr. řádu

⁴⁴ srov. Šámal (2008) s. 686

k němu vnášíjí nebo od něho odnášíjí, popřípadě je dokonce oprávněn provádět osobní prohlídky zaměstnanců⁴⁵. Osobní prohlídku může provádět pouze fyzická osoba stejného pohlaví. Zaměstnavatel ale musí dodržet zásadu ochrany osobnosti dle § 11 občanského zákoníku. Odmítnutí takové prohlídky může být bráno jako porušení pracovních povinností.

2. Osobní prohlídka v obchodním domě

Jestliže je osoba přistižena v obchodním domě zaměstnanci bezpečnostní služby při odcizení zboží a byl jimi mimo jiné vyzván k umožnění osobní prohlídky, nejedná se v tomto případě o úkon v souladu s § 82 odst. 3.4 a § 83b tr. řádu, neboť tento úkon přísluší orgánům činných v trestním řízení. Úkon takto provedený je možné posuzovat jako svépomoc dle § 6 občanského zákoníku⁴⁶. Úkon musí být proveden za daných zákonných podmínek⁴⁷.

2.4 Výkon prohlídek

Pokud jde o samotné provedení prohlídky je dikce zákona zcela jasná⁴⁸. Poukažme nyní na některé důležité aspekty v praktickém provedení prohlídek.

V případě domovní prohlídky je provedení plně svěřeno policejnímu orgánu. Ten jí ovšem není bez příkazu oprávněn konat ani v neodkladných případech.

Naproti tomu osobní prohlídku provede ten orgán, který ji nařídil, nebo na jeho příkaz policejní orgán. Praxe je ovšem taková, že osobní prohlídku také provádí policejní orgán. V tomto případě ovšem lze provést prohlídku bez předchozího příkazu, resp. souhlasu v neodkladných případech (pokud souhlasu nelze dosáhnout, a to ani telefonicky, a věc nesnese odkladu⁴⁹, anebo v případě, že se jedná o osobu přistiženou při činu nebo o osobu, na kterou byl vydán příkaz k zatčení).

V případě, že orgán provádí výkon domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, je povinen umožnit osobě, u které se výkon provádí, účast na tomto úkonu. V případě, že se jedná o osobu mladší 18 let, pak účast dospělé osoby z domácnosti,

⁴⁵ § 248 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoník práce v platném znění [dále jen „ZákPr“]

⁴⁶ „Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.“

⁴⁷ srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 572/2006 ze dne 17.5.2006

⁴⁸ § 85 a násl. tr. řádu

⁴⁹ např. hrozí zníčení, poškození nebo zašantročení věci

tedy nemusí jít nutně o zákonného zástupce. V případě prohlídky jiných prostor (kanceláře, dílny, skladiště apod.) to může být i zaměstnanec⁵⁰.

Osoba, které se prohlídka týká, nebo uživatel dotčených prostor jsou povinni ji strpět. Pokud takový úkon osoba neumožní a to ani po předchozí marné výzvě, lze takovou prohlídku vynutit překonáním odporu osoby (fyzický odpor osoby) nebo překonáním vytvořených překážek (vše co brání ve vstupu do dotčených prostor – dveře, mříž, el. zabezpečovací zařízení, ale i pes nebo soukromá bezpečnostní agentura apod.).

K výkonu domovní a osobní prohlídky je dále třeba přibrat osobu, která ve věci není zainteresována (osoba nezúčastněná)⁵¹. Vyzvaná osoba však účast může odmítnout. V praxi se ve většině případů přibírá pracovník obecního či městského úřadu. Zde je situace trochu odlišná, neboť tato osoba nemůže účast odmítnout. Státní orgán se vyzve v souladu s § 8 odst. 1 zákona tr. řádu k potřebné součinnosti, tedy v tomto případě k účasti pracovníka při výkonu prohlídky. Takovouto účast lze právními prostředky vynutit a případně i sankcionovat⁵².

Mohou však nastat situace, kdy věc nesnese odkladu⁵³ a není možné ihned přibrat osobu nezávislou. Jeden z možných výkladů je, aby v tomto případě byl nezávislou osobou i jiný policejní orgán⁵⁴. Takovýto výklad však působí přinejmenším pochybně, neboť by se dal interpretovat jako obcházení zákona. Policejním orgánem ve smyslu § 12 odst. 2 tr. řádu totiž není příslušník policie jakožto fyzická osoba, nýbrž útvar Policie České republiky. Už z tohoto je jasné patrné, že přibrat policejní orgán, jako nezúčastněnou osobu je v praxi nemožné. Podívejme se ještě na další důvod nesprávnosti takového postupu. Smyslem přibrání nezúčastněné osoby je mimo jiné i to, že v případě pochybností o způsobu úkonu, se taková osoba vyslechne jako svědek ke způsobu a okolnostem úkonu. Opět zde vidíme, že k výslechu policejního orgánu by v praxi nemohlo dojít. Z uvedeného vyplývá, že policejní orgán není osobou nezúčastněnou a bylo by žádoucí striktně trvat na přibrání skutečně nezúčastněné osoby. V § 79 odst. 4 tr. řádu je uvedeno, že nezúčastněná osoba se přibere „podle možnosti“, z čehož tedy vyplývá, že od

⁵⁰ srov. § 6 a násl. ZákPr

⁵¹ srov. § 42 a násl. tr. řádu, osoba zúčastněná

⁵² pořádková pokuta § 66 tr. řádu

⁵³ např. hrozí zničení, poškození nebo zašantročení věci

⁵⁴ srov. výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/1998 Sb. výkladových stanovisek

přibrání nezúčastněné osoby lze, byť zcela výjimečně, upustit. Je to jistě vhodnější řešení problému, než obejítí zákona. Důvody pro nepřibrání nezúčastněné osoby mohou nastat zejména když:

- věc nesnese odkladu, tedy hrozí zničení, ztráta nebo zasaňtročení věci a zúčastněná osoba není k dispozici;
- hrozí újma na zdraví nezúčastněné osobě.

Výše uvedené platí i v případě provedení jiných úkonů trestního řízení, kde je zapotřebí přizvat osobu nezúčastněnou, jako např. odnětí věci.

Provedení prohlídky lze vykonat pouze po předchozím výsledku⁵⁵ dotčené osoby nebo uživatele dotčených prostor. Smyslem tohoto předchozího výsledku je v případě dobrovolného vydání věci neprovedení prohlídky se všemi jejími důsledky, jakožto vážného, i když legálního zásahu do ústavních práv. I zde je možné z neodkladných úkonů výsledk neprovést.

2.5 Specifické formy prohlídek

I když vydat věc důležitou pro trestní řízení, je povinen vydat každý, (hovoříme o tzv. ediční povinnosti), existuje zde několik výjimek. Jedná se o písemnosti obsahující skutečnosti, které podléhají povinnosti zachovávat mlčenlivost nebo písemností, které jsou předmětem utajení. Především se jedná o:

- písemnosti sepsané advokátem s klientem;
- notářské zápisy;
- zápisy daňového poradce;
- zápisy auditorů;
- písemnosti soudních exekutorů;
- písemnosti obsahující bankovní tajemství;
- listiny podléhající lékařskému tajemství;
- písemnosti podléhající utajení;
- věci v držení obviněného.

⁵⁵ srov. § 84 tr. řádu

2.5.1 Prohlídka u advokáta

Domovní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, je jednou ze specifických forem prohlídky, jíž jako jedinou zákonodárci implementovali do tr. řádu⁵⁶. U ostatních obdobných forem prohlídek lze její způsob toliko dovodit.

V rámci domovní prohlídky se v souvislosti s činností advokáta mohou v ohledávaných prostorech nacházet listiny

- na něž se vztahuje obecná povinnost vydání ve smyslu ustanovení § 78 odst. 1 tr. řádu nebo
- obsahující skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta⁵⁷.

V prvním případě se na listiny takto klasifikované nevztahuje, v souvislosti s jejich zajištěním, žádné omezení. V druhém případě je třeba použít tzv. zvláštní režim omezené ediční povinnosti (§ 78 odst. 2 tr. řádu) a nejen obecná ustanovení o domovní prohlídce, jde o tzv. součinnost České advokátní komory⁵⁸ (dále jen „Komory“).

Z dikce zákona tak lze dovodit, že povinnost vyžádat si součinnost Komory nastane za podmínek, kdy

- jde o domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor, nebo
- jde o provádění důkazu v bytě, obydlí, jiných prostorách nebo na pozemku (srov. § 85c tr. řádu) a zároveň
- prohlídka je prováděna v prostorách, v nichž advokát vykonává advokacii;
- mohou se zde nacházet dokumenty⁵⁹, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta.

V souvislosti s výkonem prohlídky je pod pojmem „dokument“ myšlena nejen listina nebo její část, ale také jiný nosič informací jako např. CD, DVD, hard disk, flash disk apod. Zde je možno podotknout, že dikce zákona již notně „pokulhává“ za technickým vývojem.

⁵⁶ Zákon č. 79/2006 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

⁵⁷ § 21 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii v platném znění (dále jen „o advokacii“)

⁵⁸ srov. § 85b tr. řádu

⁵⁹ srov. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 1 Nt 206/2007 ze dne 28.6.2007

Jak již bylo uvedeno výše, k výkonu domovní prohlídky se přibere osoba nezúčastněná. V rámci součinnosti s Komorou se jako nezúčastněná osoba v tomto případě přibírá zástupce Komory, kterého určí její předseda z řad advokátů nebo zaměstnanců komory.

Komoru je třeba o jejího zástupce požádat před výkonem prohlídky. Zde se tento požadavek dostává do rozporu s účelem domovní prohlídky, resp. s jejím taktickým významem spočívajícím především v momentu překvapení, nemožnost zašantročení či zničení důkazů apod. V praxi tak příslušný policejní orgán sice předem vyrozumí Komoru o výkonu prohlídky (aby byla Komora připravena vyslat svého zástupce), ale již nesdělí bližší podrobnosti (u koho se prohlídka bude konat, místo a čas konání prohlídky). Komora, resp. její zástupce, se tak konkrétní údaje dozví až těsně před výkonem prohlídky a to většinou až při cestě na místo, kam je vezen samotnou policií.⁶⁰

Zástupce Komory při provádění prohlídky určí, zda se s nalezenými dokumenty může orgán provádějící prohlídku seznámit. Z praktického hlediska to znamená, že v případě nálezu jakéhokoli dokumentu, zástupce Komory ihned na místě, dle jeho obsahu určí, zda se s ním orgán provádějící prohlídku může seznámit, či nikoli. Jinak řečeno, zástupce může aktivně zasahovat do průběhu prohlídky. Pokud k takovému souhlasu nedojde, dokumenty se zabezpečí tak, aby se s jejich obsahem nemohl nikdo seznámit, poškodit je nebo zničit. Dokumenty se poté ihned předají zástupci Komory. Takováto právní úprava se děje v zájmu ochrany a právní jistoty klientů příslušného advokáta.

Přiznejme, že z pohledu policejní praxe je přizvání zástupce profesní komory (advokátní komory) k prohlídce prostor u svého člena (také advokáta) a možnosti určovat, s kterými dokumenty se může policejní orgán seznámit a s kterými ne, přinejmenším krajně nevhodné. Zákonodárce měl touto úpravou snahu o docílení objektivního posouzení (o nestrannosti by se dalo pochybovat), zda určitý dokument obsahuje skutečnosti, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, tedy možnost ochrany klienta před státní mocí. Na straně druhé však otevřel prostor pro možné zneužití advokátní mlčenlivosti ke krytí či přímo k páčání trestné činnosti.⁶¹

⁶⁰ srov. Stanovisko představenstva České advokátní komory AD01/2002 bod VI

⁶¹ srov. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 889/10 ze dne 25.11.2010 bod 19 a 20

Souhlas zástupce Komory lze nahradit rozhodnutím soudce, a to na návrh toho, kdo prohlídku nařídil. Před vydáním rozhodnutí se soudce seznámí s předmětnými dokumenty a rozhodne na základě jejich obsahu⁶². Tento způsob určení povahy dokumentů by byl rozhodně právně čistší, než současná právní úprava.

Další možností, jak se může orgán provádějící prohlídku seznámit z obsahem nalezených dokumentů, je zbavení povinnosti zachovávat mlčenlivost klientem advokáta. V případě jeho smrti pak právním nástupcem klienta. V případě více právních nástupců, je zapotřebí souhlas všech⁶³.

2.5.2 Další prolomení mlčenlivosti.

Připomeňme, že kromě advokacie platí zákonem daná povinnost zachovávat mlčenlivost i u některých dalších povolání. V trestním řádu však již konkrétní zákonné ustanovení k získání dokumentů podléhajících mlčenlivosti není. I přesto zde platí možnost zproštění mlčenlivosti klientem nebo jeho právním zástupcem, resp. zástupci. Tyto možnosti jsou ale uvedeny v jednotlivých zákonných ustanoveních toho kterého příslušného povolání. Jedná se např. o povolání:

1. notář

- mlčenlivost upravena: § 56 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti v platném znění;

2. daňový poradce

- mlčenlivost upravena: § 6 zákona č. 526/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky v platném znění;

3. auditor

- mlčenlivost upravena: § 15 zákona č. 93/2009 Sb., o o auditorech a o změně některých zákonů v platném znění;

4. soudní exekutor

- mlčenlivost upravena: § 31 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů v platném znění;

5. bankovní sektor

⁶² podrobně § 85b tr. řádu

⁶³ blíže § 21 o advokacii

- mlčenlivost upravena: § 38 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách v platném znění;

6. zdravotnický personál

- mlčenlivost upravena: § 55 zákona č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu v platném znění;⁶⁴

V praxi při provádění prohlídky, resp. obecně vydání věci u shora uvedených kategorií povolání, však přiměřeně k okolnostem, platí při nalezení dokumentů souvisejících s povoláním a podléhajících režimu zachování mlčenlivosti, postup obdobný, tedy získání souhlasu k seznámení se s dokumentem.

Získání souhlasu může nabývat dvou forem:

- postačí souhlas klienta, případně nástupce, resp. nástupců klienta;
- je vydán souhlas soudce v souladu s § 8 odst. 5 tr. řádu.

Ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu lze použít jen tam, kde ani trestní řád, ani zákon, upravující zvláštní povinnost mlčenlivosti (rozuměj u jednotlivých povolání), neobsahují žádnou úpravu konkrétně vymezující podmínky pro sdělování údajů, chráněných touto povinností mlčenlivosti pro účely trestního řízení na základě dožádání orgánů činných v trestním řízení, v rámci procesní součinnosti s těmito orgány.⁶⁵

Zajištěný dokument ale, stejně tak jako u advokáta, musí být ochráněn tak, aby se s ním nikdo nepovolaný nemohl seznámit, poškodit jej nebo zničit.

2.5.3 Písemnosti podléhající utajení

Jedná se o písemnosti, resp. jakékoli nosiče obsahující utajovanou informaci, jejíž vyžazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky, nebo může být pro tento zájem nevýhodné ve smyslu zákona č. 415/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti v platném znění.

2.5.4 Věci v držení obviněného

Platí, že každý, kdo je obviněn z trestného činu nesmí být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat vinu.⁶⁶ Už z tohoto je patrné, že povinnost vydat věc obviněným

⁶⁴ srov. Výkladové stanovisko NSZ č. 7/2005 ze dne 31.10.2005 a č. 1/2011 ze dne 3.2.2011

⁶⁵ Výkladové stanovisko NSZ č. 11/2004 ze dne 27.12.2004

⁶⁶ čl. 14 odst. 3 Paktu

nelze vynucovat ani pod pohrůžkou pořádkové pokuty⁶⁷. Vyžadovalo by se tak nepřípustně po obviněném volní jednání, jež by nepochybně vedlo k naplnění pojmu tzv. sebeobvinění.⁶⁸

2.6 Vrácení věci

V průběhu, případně po ukončení trestního řízení, nastane situace, kdy věc doličná, tedy věc získaná do moci orgánů činných v trestním řízení institutem vydání či odnětí věci, případně prohlídkou, již pro další řízení není třeba. Pokud nepřichází v úvahu její propadnutí (§§ 70-72 tr. zákoníku) nebo zabrání (§ 101 tr. zákoníku), naloží se s ní jedním z následujících způsobů:

- vrátí se osobě, která jí vydala nebo jí byla odňata;
- vydá se osobě, která na ní uplatňuje právo a není o tom pochyb;
- při pochybnostech se uloží se do úschovy a osoba, která si činí nárok⁶⁹, se jí může domáhat před soudem v řízení ve věcech občanskoprávních.

Rozhodnutí o způsobu naložení s věcí má formu usnesení, proti kterému je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Usnesení je třeba doručit všem zainteresovaným stranám. Státnímu zástupci vždy, dále osobě, která věc vydala, nebo jí byla odňata, a osobě, která má být vydána. Po nabytí právní moci usnesení se s věcí naloží, jak výše popsáno. Pokud na věc neuplatňuje žádná osoba nárok, a to ani po vyhlášení veřejného popisu věci, vrátí se na žádost tomu, kdo jí vydal nebo komu byla odňata a nezkoumá se vlastnictví. V případě, že na ní není uplatněn nárok ani není o věc požádáno, případně do vlastnictví státu.⁷⁰ Toto však neplatí v případě zajištění peněžních prostředků na účtu banky, zajištění dalších finančních prostředků a zajištění zaknihovaných cenných papírů⁷¹.

⁶⁷ § 66 tr. řádu

⁶⁸ srov. Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 561/04 ze dne 10.3.2005: *"Nebude-li dobrovolně splněna povinnost věc doličnou předložit, a to je reálně zejména u obviněného, který tak zřejmě učiní právě proto, aby neposkytoval proti sobě věcný důkaz, přičemž nevznikne zároveň potřeba takovou věc zajistit, což v praxi bude spíše výjimečné, a ani nebude nutno aplikovat postup podle odstavce 2 citovaného ustanovení (míně § 78 tr. ř.), nelze splnění předkládací povinnosti vynutit, a to ani postupem podle § 66 tr. ř., nemá-li být dotčen čl. 40 odst. 2 Listiny, resp. čl. 6 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 Paktu. Donucování ke splnění povinnosti věc předložit cestou aplikace § 66 tr. ř. by bylo ústavní, jestliže by se týkalo jiné osoby než obviněného, zavázané povinností věc doličnou předložit."*

⁶⁹ např. právo vlastnické (§ 123 a násl. ObčZ) nebo zástavní (§ 152 a násl. ObčZ) apod.

⁷⁰ srov. § 81 tr. řádu

⁷¹ srov. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 6 Tz 11/99 ze dne 18. 3. 1999

3 ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ A ZAKNIHOVANÝCH CENNÝCH PAPÍRŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Předchozí kapitoly se zabývaly způsoby, jakými lze zajistit věc důležitou pro trestní řízení, nalézající se na určitém místě nebo u určité osoby, a to institutem vydání či odnětí věci, případně prohlídkou místa nebo osoby. Byly to instituty, které ústavní pořádek připouští jako zákonný průlom do nedotknutelnosti obydlí⁷², stejně tak do nedotknutelnosti osobní svobody⁷³.

Následující kapitoly se budou zabývat procesními úkony, které se využívají pouze k zajištění peněžních prostředků a zaknihovaných cenných papírů, tedy věci ne v pravém slova smyslu fyzických, nýbrž nehmotných. V podstatě se jedná o zajištění výnosů z trestné činnosti pro účely trestního řízení. V případě těchto zajišťovacích institutů, na rozdíl od předchozích, není nutno se zabývat otázkou, zda tímto úkonem nezasahuje orgán činný v trestním řízení do ústavně garantovaného vlastnického práva. U výnosů, které pocházejí z trestné činnosti, se vychází z předpokladu, že nabytí majetku trestným činem je v rozporu se zákonem a tudíž jde o protiprávní úkon, který je od počátku absolutně neplatný. Výnosy z trestné činnosti se pak nikdy nemohou stát majetkem pachatele. Tato teorie se opírá o ustanovení § 39 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění. S nelegálně získaným majetkem je z právního hlediska nutno zacházet jako s bezdůvodným obohacením pachatele trestného činu, popř. třetí osoby a jako takový jej buď navrátit jeho majiteli⁷⁴, nebo zkonfiskovat prostřednictvím trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty⁷⁵, popř. ochranného opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty⁷⁶.

3.1 Zajištění peněžních prostředků na účtu

Tento zajišťovací institut je specifický, neboť se jedná o zvláštní formu odnětí věci. Důsledkem totiž není odejmutí peněžních prostředků z účtu majitele, ale

⁷² Čl. 10 Listiny základních práv a svobod

⁷³ Čl. 7 a 8 Listiny základních práv a svobod

⁷⁴ poškozenému přímo v trestním řízení (§ 80 a násl. trestního řádu), nebo v řízení občanskoprávním (zák. č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád v platném znění)

⁷⁵ § 70 a násl. trestního zákoníku

⁷⁶ § 101 a násl. trestního zákoníku

omezení jeho dispozičního práva k těmto prostředkům, resp. blokace těchto prostředků⁷⁷. Fakticky ale peněžní prostředky stále zůstávají na účtu majitele. Jedná se však o opatření pouze dočasné a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci⁷⁸.

Samotný postup a podmínky zajištění jsou upraveny trestným řádem (§§ 79a a 79b tr. řádu). Podívejme se blíže na jednotlivé použité pojmy a poté na některé okolnosti při vydání rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků a jeho důsledky.

Pod pojmem účet, zde rozumíme účet vedený v kterékoli měně

- u jednotlivých bank;
- u spořitelního či úvěrního družstva⁷⁹ (družstevní záložny);
- u jiných subjektů, které vedou účet pro jiného.

Účty u jednotlivých bank jsou zřizovány a vedeny v souladu se zákonem o bankách⁸⁰. Obdobně je tomu u účtů vedených u spořitelních a úvěrních družstev. Zastavme se nyní blíže u pojmu „jiný subjekt, který vede účet pro jiného“. Je to pojem, který si zaslouhuje hlubší vysvětlení. Jako subjekt je v tomto případě myšlena jak právnická tak fyzická osoba. Zejména se jedná o:

1. peněžní ústav, se kterým právnická nebo fyzická osoba uzavřela smlouvu o vkladu ve smyslu občanského zákoníku⁸¹ nebo obchodního zákoníku⁸² včetně vkladů na vkladních knížkách;
2. osobu, která vede na základě smlouvy běžný nebo vkladový účet a poskytuje na místo banky bankovní záruku (ve smyslu § 313 až § 323 ObchZ);
3. depozitář, jenž vede účet pro fond kolektivního investování (ve smyslu § 22 zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování v platném znění);
4. věznic, jež vede účet odsouzeného, resp. ve výkonu vazby obviněného.

Ač se jedná o různé subjekty, které zřizují a vedou účty pro jiné, prakticky jsou tyto účty vedeny jen v bankách nebo spořitelních či úvěrních družstvech, neboť současná právní úprava jinou možnost nepřipouští.

⁷⁷ blíže také Fenyk (2010) s. 265

⁷⁸ blíže také Nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 1396/07 ze dne 19.03.2009

⁷⁹ blíže viz zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů v platném znění

⁸⁰ srov. § 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách v platném znění

⁸¹ zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník v platném znění [dále jen „ObčZ“]

⁸² zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník v platném znění [dále jen „ObchZ“]

Dále se v současné právní úpravě setkáváme se dvěma obdobnými pojmy a to „zajištění peněžních prostředků“ a „blokace peněžních prostředků“.

Zajištění peněžních prostředků se provádí na účtech vedených bankami, spořitelními a úvěrními družstvy a tedy i u subjektů, které vedou účet pro jiného. Týká se nejen peněžních prostředků, které v době rozhodnutí byly na účtu, ale i prostředků, které teprve na účet dojdou, a to do celkové zajišťované výše, pokud se na ně vztahuje důvod zajištění. Zajištění se analogicky vztahuje i na příslušenství peněžních prostředků (např. úroky).

Naproti tomu blokace peněžních prostředků znamená pozastavení výkonu práv souvisejících s vyplácením prostředků

- z fondu penzijního připojištění se státním příspěvkem (výsluhová penze, odbytné a jednorázové vyrovnání);
- z poskytnutého finančního úvěru (peněžní půjčka, spotřebitelský úvěr, hypoteční úvěr apod.);
- z finančního pronájmu (finančního leasingu).

Zákon v tomto případě nevyžaduje, aby šlo jen o peněžní prostředky na účtu obviněného. Je tomu tak proto, že zvláště při objasňování rozsáhlé a závažné hospodářské trestné činnosti nebo organizované trestné činnosti nelze, zejména na počátku přípravného řízení, přesně určit podezřelé, přičemž nelze také vyloučit, že peněžní prostředky, pocházející z takové trestné činnosti, budou umísťovány na účty osob, které se bezprostředně na této trestné činnosti nepodílejí.⁸³ Z tohoto tedy vyplývá, že peněžní prostředky mohou být umísťovány na účty prakticky kohokoli a to jak fyzické, tak právnické osoby, která o tom navíc nemusí ani vědět.

Omezení dispozičního práva k finančním prostředkům na peněžním účtu, resp. blokaci lze pouze za předpokladu, že skutečnosti, zjištěné orgány činnými v trestním řízení, nasvědčují tomu, že tyto prostředky

- jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo
- byly použity k jeho spáchání nebo
- jsou výnosem z trestné činnosti.

⁸³ Šámal (2008) s. 617

Peněžními prostředky určenými ke spáchání trestného činu rozumíme takové prostředky, které dosud nebyly použity ke spáchání trestného činu, ale byly shromážděny na peněžním účtu právě za účelem realizace trestné činnosti.

Peněžními prostředky, jež byly použity ke spáchání trestné činnosti, jsou myšleny ty prostředky, jejichž použitím nebo jejichž prostřednictvím došlo ke spáchání trestného činu, resp. byla naplněna skutková podstata trestného činu.

Výnosem z trestné činnosti jsou ty peněžní prostředky, které byly získány trestnou činností⁸⁴, a to jak přímo (např. nedovolenou výrobou a prodejem omamných a psychotropních látek), tak nabytím za věci získané trestnou činností (např. prodejem odcizených věcí) nebo jako odměna za trestný čin (např. za jeho spáchání, nepřekážení apod.). V posledně uvedeném případě není rozhodné, zda k nabytí peněžních prostředků došlo před nebo po spáchání trestného činu. Obojí je možné.

Proti blokaci peněžních prostředků z uvedených důvodů nebude mít jistě nikdo námitky (kromě blokací dotčených osob). Předpokladem však je, že se následně v trestním řízení skutečně prokáže důvodnost podezření, tedy, že peněžní prostředky zajištěné na účtu u banky skutečně byly určeny ke spáchání trestného činu, nebo k jeho spáchání byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti a měly být legalizovány.

Je třeba si však v této souvislosti uvědomit, v jaké situaci se zejména v přípravném řízení rozhoduje o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, v zájmu zamezení legalizace výnosů z trestné činnosti. Policejní orgány mají zejména na počátku trestního řízení pouze určité podezření, že peníze jsou výnosem z trestné činnosti. Teprve začínají obstarávat důkazy ve věci, proto disponují pouze dílčími poznatky, nikoliv komplexním pohledem na věc jako po skončení vyšetřování. Z poznatků, jimiž disponují, plyne, že existuje podezření, že se jedná o výnos z trestné činnosti. Výsledek šetření tak může být pozitivní, tedy prokáže se původní předpoklad, že jde o výnos z trestné činnosti, na druhou stranu se předpoklad nemusí podařit prokázat, z čehož vyplývá, že blokáce účtu byla neúvodná.

⁸⁴ Toto ustanovení se vztahuje v plném rozsahu na zabránění legalizace výnosů z trestné činnosti. Jinými slovy vyjádřeno, blokáce peněžních prostředků na účtu u banky je tak účinné opatření k zamezení vyprání špinavých peněz.

Zásadní otázkou je, kdo ponese důsledky blokace účtu v případě, že se prokáže její nedůvodnost. Na jedné straně je zde sice celospolečenská snaha o zabránění legalizace výnosů z trestné činnosti. Na straně druhé však nelze ponechat mimo pozornost osud majitele účtu (fyzickou osobu, podnikatele či obchodní společnost) v případě, kdy se bezpečně prokáže, že zablokování účtu bylo nedůvodné, neboť peněžní prostředky nebyly výnosem z trestné činnosti, a proto ani v okamžiku zajištění peněžních prostředků na účtu neexistovala žádná souvislost s praním špinavých peněz⁸⁵.

Na důsledky takovéto blokace účtu, jež se později ukáže jako nedůvodná, není v trestním řádu výslovně pamatováno. Přitom po určité době, zpravidla několika týdnů či měsíců, má majitel účtu možnost disponovat s peněžními prostředky omezeně nebo spíše vůbec. A nejde jen o jeho nemožnost použít finanční prostředky pro svou potřebu (u fyzických osob především pro svou obživu), ale také (u právnických osob a podnikatelů) pro své podnikání a plnění zákonné povinnosti vůči státu, finančním orgánům, bankám, obchodním partnerům, zaměstnancům a jiným subjektům. Tíží takto vzniklé újmy majiteli účtu tak ponese stát.⁸⁶

Poukažme ještě krátce na praktické provedení zajištění (myšlena tím i blokace). Nejprve je vydáno rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků. Toto rozhodnutí má formu usnesení⁸⁷. Usnesení se nejprve doručí příslušné instituci (bance, spořitelnímu a úvěrnímu družstvu), u které je zřízen a veden dotčený účet. Instituce je pak povinna blokaci provést a odpovídá za dodržování podmínek stanovených v rozhodnutí. Poté, co je provedena blokace, se usnesení doručí i majiteli účtu případně jeho obhájci. V usnesení je třeba, kromě obecných náležitostí, uvést:

- bankovní spojení (číslo bankovního účtu a kód banky);
- přesnou, konkrétní výši peněžní částky⁸⁸ v příslušné měně, na kterou se zajištění vztahuje;

⁸⁵ Právní rozhledy 1/1997 str. 9. Dostupné na [51].

⁸⁶ blíže zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) v platném znění

⁸⁷ srov. § 119 tr. řádu

⁸⁸ srov. výkladové stanovisko NSZ č. 2/1998 Sb. výkl. st. NSZ

- zákaz dispozice s peněžními prostředky, příp. se povolí v omezeném rozsahu nakládání s peněžními prostředky (např. k plnění závazků společnosti, placení mezd, provoz podniku apod.);
- výjimku ze zákazu (především pro výkon rozhodnutí pohledávek státu apod.).

Jestliže zajištění peněžních prostředků na účtu u banky pro účely trestního řízení již není třeba a nepřichází jejich propadnutí nebo zabrání, příslušný orgán činný v trestním řízení nejprve podle § 79a odst. 3 tr. řádu usnesením zajištění zruší, případně výši zajišťované částky sníží a poté postupem podle § 80 tr. řádu peněžní prostředky vydá osobě o jejímž právu na ně není pochyb (majiteli účtu nebo poškozenému). Není třeba připomínat, že usnesení se doručí všem zainteresovaným stranám. Do vydání tohoto rozhodnutí leží správa zajištěných, resp. zablokovaných peněžních prostředků plně na peněžním ústavu.

Toto ustanovení bylo v tomto znění do trestního řádu doplněno zákonem č. 265/2001 Sb. v souladu s praktickými potřebami orgánů činných v trestním řízení.⁸⁹ Z výše uvedeného lze ale vyvodit závěr, že toto ustanovení je možno „vylepšit“, především v souvislosti se zajištěním peněžních prostředků u právnické osoby (u podnikatele s omezením). De lege ferenda je možné navrhnout, aby toto ustanovení bylo doplněno např. o možnost ustanovení dohlížitele (správce, opatrovníka apod.) ke správě podniku, při zajištění peněžních prostředků, kdy rozhodování o uvolnění finančních prostředků bude efektivnější a pružnější, než rozhodování soudu.

V řízení ve věcech mladistvých se plně uplatní ustanovení o zajištění dle trestního řádu, neboť v tomto směru zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení.⁹⁰

3.2 Zajištění zaknihovaných cenných papírů

Stejně jako zajištění peněžních prostředků na účtu, i zajištění zaknihovaných cenných papírů upravuje trestní řád odlišně od zajištění věcí a zajištění jiných majetkových hodnot. Takto vzniklou samostatnou právní úpravu si vyžádaly v praxi vzniklé problémy při zajišťování zaknihovaných cenných papírů, neboť nemají povahu materiální, ale existují pouze jako elektronický záznam na nosiči informací.

⁸⁹ Šámal (2008) s. 615

⁹⁰ srov. Šámal (2008) s. 616 a s. 623

Podle současné právní úpravy je oprávněnou osobou k vedení evidence investičních nástrojů (tedy i zaknihovaných cenných papírů) jednak

- centrální depozitář, který je akciovou společností splňující zákonné podmínky⁹¹ a který vede centrální evidenci cenných papírů, tak i
- osoba vedoucí samostatnou evidenci cenných papírů včetně České národní banky⁹² a
- osoba oprávněná vést evidenci navazující na centrální evidenci cenných papírů vedenou centrálním depozitářem, vyjma zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování (podílové listy), pokud jsou vedeny v samostatné evidenci.

Samostatnou evidenci cenných papírů může vést Centrální depozitář a v závislosti na uděleném povolení též:

- a) obchodník s cennými papíry, který má v povolení ke své činnosti uvedenou investiční službu úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb;
- b) investiční společnost, která má v povolení ke své činnosti uvedenou investiční službu úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb;
- c) provozovatel vypořádacího systému, pokud vede tuto evidenci pro investiční nástroje uvedené v § 93 odst. 1 písm. b) až d) ZPoKT, u kterých je oprávněn vypořádat pohledávky a závazky z obchodů;
- d) banka, která má v bankovní licenci uvedenou investiční službu úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb;
- e) zahraniční osoba, jejíž předmět podnikání odpovídá činnosti některé z osob uvedených v písmenech a), b) a d) a která je oprávněna poskytovat investiční služby v České republice.

Osoby oprávněné vést evidenci navazující na centrální evidenci cenných papírů vedenou centrálním depozitářem mohou být:

- a) obchodník s cennými papíry, který má v povolení uvedenou investiční službu úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb;
- b) investiční společnost, která má v povolení uvedenou investiční službu úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb;
- c) Česká národní banka;

⁹¹ srov. § 100 a násl. zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu v platném znění [dále jen „ZPoKT“]

⁹² srov. § 31 odst. 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance v platném znění

- d) zahraniční osoba, jejíž předmět podnikání odpovídá činnosti osob uvedených v písmenech a) a b) a která je oprávněna poskytovat investiční služby v České republice;
- e) zahraniční centrální depozitář nebo zahraniční osoba oprávněná vést evidenci investičních nástrojů.⁹³

Zde je na místě uvést, že konečný vlastník zaknihovaných cenných papírů je vždy dohledatelný (na rozdíl od listinných cenných papírů). Zaknihované cenné papíry mohou totiž existovat pouze na účtu cenných papírů u osoby oprávněné k vedení evidence investičních nástrojů. Tento účet musí být vždy veden na jméno určité osoby, jež bude obvykle vlastníkem cenných papírů registrovaných na tomto účtu. To, že účty cenných papírů mohou být vedeny ve víceúrovňových evidencích, na dohledatelnosti konečného vlastníka nic nemění.

V případě samotného výkonu zajištění se použije obdobný postup jako v případě zajištění peněžních prostředků. Rozhodnutí o zajištění (opět má formu usnesení), které je pro osobu oprávněnou k vedení evidence investičních nástrojů příkazem, se jí doručí. Osoba provede v evidenci zápis o pozastavení výkonu práva vlastníka, a to až do doby omezení nebo zrušení zajištění.

V rozhodnutí musí být, kromě obecních náležitostí, především uveden

- konkrétní určitý zaknihovaný cenný papír (např. podílový list, název emitenta, mezinárodní identifikační kód ISIN), na který se vztahuje zajištění a jeho množství;
- zákaz nakládání s cenným papírem;
- vymezení práv k zajištěným cenným papírům, které nelze vykonávat.

Majitel zaknihovaných cenných papírů může vykonávat svá práva upínající se k těmto zaknihovaným cenným papírům v rozsahu vymezeném v příslušném rozhodnutí o zajištění.

V řízení ve věcech mladistvých se plně uplatní ustanovení o zajištění dle trestního řádu, neboť v tomto směru zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení.⁹⁴

⁹³ srov. § 92 a násl. ZPoKT

⁹⁴ srov. Šámal (2008) s. 630

4 ZAJIŠTĚNÍ NEMOVITOSTÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Ustanovení o zajištění nemovitosti v trestním řízení (§ 79d tr. řádu) je poměrně nové ustanovení (účinné od 1.7.2006), které vzniklo jako reakce na požadavky soudní praxe, kdy předchozí právní úpravy neumožňovaly zajišťování nemovitosti, které byly nabyty v souvislosti z trestnou činností. Částečně sice bylo možno použít ustanovení o vydání (§ 78) či odnětí věci (§ 79), ale pouze v omezené míře, neboť jsou použitelné především pro movité věci.

Smyslem tohoto ustanovení je po zajištění nemovitosti umožnit její následné propadnutí⁹⁵ nebo zabránění⁹⁶ (podle příslušných ustanovení tr. zákoníku), a tím zejména odčerpání výnosů z trestné činnosti. Toto je významný prostředek v boji proti organizovanému zločinu v rámci republiky i v rámci mezinárodní spolupráce⁹⁷, a také jedna z možností zajištění nároku poškozeného⁹⁸.

Podstatou zajištění nemovitosti je znemožnění dispozice s touto nemovitostí jejímu vlastníkovi (nemožnost prodat, převést, zatížit nemovitost apod.) a uložení povinnosti katastrálnímu úřadu neprovádět po dobu zajištění žádné vklady v katastru nemovitostí, které by se týkaly zajištěné nemovitosti.

Připomeňme zde, co se rozumí pod pojmem nemovitost. Jsou to veškeré pozemky a stavby pevně spojené se zemí pevným základem (včetně staveb nedokončených). Stavbou tak, dle dikce zákona (§ 133 tr. zákoníku), je nejen dům ale i byt či nebytová prostora⁹⁹. Pozemkem je pak jakákoli část zemského povrchu a to i ta, která je pokryta vodou (např. rybník).

Nemovitost tak lze, podle tohoto ustanovení, zajistit vždy, pokud ze zjištěných skutečností v průběhu trestního řízení vyplýne, že nemovitost:

- je určena ke spáchání trestného činu;
- k jeho spáchání byla použita;
- je výnosem z trestné činnosti.

⁹⁵ § 70 a násl. tr. zákoníku

⁹⁶ § 101 a násl. tr. zákoníku

⁹⁷ srov. Rámcové rozhodnutí Rady č. 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003

⁹⁸ § 47 tr. řádu

⁹⁹ srov. výklad 2 kapitola – do movní prohlídka

Nemovitost je určena ke spáchání trestného činu, pokud byla k tomuto účelu opatřena a připravována, ale dosud nedošlo k jeho spáchání. Trestný čin je tak ve stádiu přípravy případně pokusu. Z uvedeného je zcela jasné, že k tomuto jednání nemůže dojít u nedbalostních trestných činů.

Nemovitost byla použita ke spáchání trestného činu, jestliže jejím prostřednictvím nebo jejím použitím byla naplněná skutková podstata trestného činu. V praxi se tak bude jednat především, a vidíme to stále častěji, o pěstírny či výrobní omamných a psychotropních látek.

Jestliže nemovitost byla pořízena z výnosu trestné činnosti nebo byla získána trestným činem (i jako úplata za konání či opomenutí), pak je výnosem z trestné činnosti. Zde není rozhodné, zda nemovitost byla získána před nebo až po spáchání trestného činu.

Z uvedeného je zřejmé, že zákon v tomto případě nevyžaduje, aby nemovitost byla ve vlastnictví pachatele trestného činu, neboť nemovitost může nabýt i osoba, nepodílející se bezprostředně na páčání trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že nemovitost, jak vyplývá z definice, nelze po zajištění uschovat, tak jak se to děje se všemi ostatními zajištěnými věcmi, je možnost obstarání takovéto zajištěné nemovitosti složitější. Z povahy věci vyplývají dva hlavní způsoby a to...

- ponechání vlastníka v nemovitosti, za daných omezení, a ten zajistí správu sám nebo
- správu zajistí orgán, vydávající rozhodnutí o zajištění a to buď sám, nebo prostřednictvím někoho jiného (veřejnoprávních i soukromých subjektů).

Zastavme se krátce u pojmu „správa nemovitostí“. Tento pojem není zákonem výslovně definován, avšak v kontextu práv a povinností různých správců zajištěného majetku lze obecně popsat správu majetku jako činnost orgánů činných v trestním řízení, popř. veřejnoprávních nebo soukromých subjektů, která směřuje k uchování stavu a hodnoty zajištěného majetku a to po celou dobu trvání zajištění. Vztaže no k nemovitosti znamená, spravovat nemovitost tak, aby nedošlo k jejímu poškození či znehodnocení vlivem jakékoli činnosti či nečinnosti.

V praxi tak ve většině případů vykonávají správu zajištěné nemovitosti Územní pracoviště Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových¹⁰⁰.

Co se týče pojmu „ohledání nemovitosti“, v této souvislosti se jedná o zjištění stavu nemovitosti a jejího příslušenství. Podle výsledku ohledání pak může soud, resp. státní zástupce rozhodnout, zda postačí administrativní zajištění nemovitosti v katastru nemovitostí, nebo je zapotřebí správou nemovitosti pověřit nějakého správce (to přichází v úvahu zejména u nemovitostí neobydlených). Je třeba zdůraznit, že ohledání nenahrazuje prohlídku obydlí¹⁰¹ a nelze při něm odnímat věci. Ohledání nemovitosti, i když to není nikde stanoveno, lze provést i opakovaně. Důvod je nasnadě - získání informací o stavu nemovitosti, např. po nějaké době či proběhlé události (povodně, požár apod.).

V případě samotného výkonu zajištění se použije obdobný postup jako v případě zajištění peněžních prostředků nebo zaknihovaných cenných papírů. Rozhodnutí o zajištění (opět má formu usnesení) se doručí příslušnému Katastrálnímu úřadu, Finančnímu úřadu a Obecnímu úřadu, vlastníkovi a osobám, o nichž se ví, že mají k nemovitosti práva a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

V rozhodnutí musí být, kromě obecných náležitostí, především uvedeno přesné určení nemovitosti parcelním číslem, popisným číslem, u bytů i patrem apod. (toto činí problémy především u nemovitostí, které nejsou zapsány v katastru nemovitostí).

V případě tohoto ustanovení o zajištění nemovitosti byl zákonodárce dostatečně důsledný a propracoval zdařile znění, především v oblasti zajištění obrany proti neoprávněnému vkladu, a tak to orgánům činným v trestním řízení nepůsobí žádné problémy. Jinak je tomu se samotnou správou zajištěné nemovitosti, resp. v legislativě, která by měla dostát změn např. právě ve výkonu ohledání nemovitosti.

¹⁰⁰ blíže zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů v platném znění, [dále jen „o VZM“]

¹⁰¹ § 6 o VZM a § 82 a násl. tr. řádu

5 ZAJIŠTĚNÍ JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY A NÁHRADNÍ HODNOTY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Tak jako předchozí popsaná ustanovení trestního řádu o zajištění peněžních prostředků na účtu banky, zaknihovaných cenných papírů a nemovitosti, tak následující ustanovení trestního řádu o zajištění jiné majetkové hodnoty (§ 79e tr. řádu) a zajištění náhradní hodnoty (§ 79f tr. řádu) poměrně nová (účinná od 1.7.2006¹⁰²). Podívejme se nyní podrobněji na posledně dva zmíněné zajišťovací instituty.

5.1 Zajištění jiných majetkových hodnot

Toto ustanovení, tak jako předchozí, vzniklo s obdobného požadavku soudní praxe na absenci právní úpravy, podle které by bylo možno zajištění takovýchto hodnot provést. Podle, do té doby účinných ustanovení, to šlo pouze velmi omezeně.

I zde platí, že tyto hodnoty lze zajistit, pokud ze zjištěných skutečností v průběhu trestního řízení vyplýne, že:

- jsou určeny ke spáchání trestného činu;
- byly využity k jeho spáchání nebo
- jsou výnosem z trestné činnosti

Vysvětlení uvedených pojmů je obdobné, jako v předchozích právních úpravách především zajištění zaknihovaných cenných papírů a nemovitosti. Stejně tak není zákonem vyžadováno, aby šlo o jinou majetkovou hodnotu v majetku obviněného, neboť i v tomto případě se může jednat o osobu nepodílející se na trestné činnosti.

Podívejme se nyní na použitý pojem „jiná majetková hodnota“. Trestní zákoník tento pojem definuje jako „majetkové právo nebo jinou penězi ocenitelnou hodnotu, která není věcí...“¹⁰³. To je ovšem pro potřeby hlubšího vysvětlení nedostačující, a proto je třeba tento pojem, včetně jeho významu, hledat dále i v jiných právních úpravách.

¹⁰² zákon č. 253/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, v platném znění

¹⁰³ srov. § 134 tr. zákoníku

Můžeme tak zjistit, že např. v občanském právu je uvedeno, že „Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.“¹⁰⁴. Zde tedy jiné majetkové hodnoty představují zbytkovou kategorii, jež ale není blíže rozvedena.

Obchodní právo používá tento pojem především v souvislosti s definicí podniku, jímž se rozumí „soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty...“¹⁰⁵. Obchodním majetkem se pak rozumí „věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty...“¹⁰⁶.

Do takto vymezené úpravy jiné majetkové hodnoty pak ještě se svou teorií přispívá trestní řád, který ve svých zajišťovacích institucích týkajících se výnosů z trestné činnosti přináší další dělení majetkových hodnot, a to na věci (movité a nemovité), peněžní prostředky na účtu; zaknihované cenné papíry a jiné majetkové hodnoty.

Z rozboru těchto právních úprav zkoumaného pojmu můžeme tak majetkové hodnoty rozdělit na hmotné a nehmotné, což je zřejmě nejjednodušší dělení. Jak pro účely této práce, tak především praxe, je naprosto dostačující. Lze tak dovodit, že jiná majetková hodnota bude v tomto našem dělení patřit do hodnot nehmotných (zde musíme vyjmout peněžní prostředky a zaknihované cenné papíry, jež mají samostatnou úpravu). Lze tedy konstatovat, že je to vše, co nelze jinou právní úpravou zajistit.

V rámci takto postavené definice jiné majetkové hodnoty tak do této kategorie bude spadat především:

- podíl na obchodní společnosti;
- členská práva a povinnosti v družstvu;
- právo k obchodní firmě;
- předmět průmyslového vlastnictví (ochranné známky, patenty, průmyslové a užité vzory, označení původu výrobku atd.);
- předmět obchodního tajemství;

¹⁰⁴ § 118 odst. 1 ObčZ

¹⁰⁵ srov. § 5 ObchZ

¹⁰⁶ srov. § 6 ObchZ

- nezachycené nehmotné hodnoty jako osobnostní práva nebo výsledky tvůrčí duševní činnosti (autorské dílo, vynález atd.), jejichž hodnota není v hmotném substrátu (např. jakékoli nosiče informací), na němž jsou prezentovány, ale v právech, která je tvoří;
- internetové domény;
- know-how (jakožto soubor znalostí a zkušeností o výrobním postupu či o složení určitého výrobku, receptura atp. bez zřetele na to, zda jsou vtěleny do materiálního substrátu či nikoli);
- goodwill (jako pověst společnosti, která vyjadřuje hodnotu jejího postavení na trhu) apod.

V praxi nejsou spatřovány problémy se zajišťováním jiných majetkových hodnot, neboť právní úprava samotného provedení zajištění je dostatečně propracována. Postup i náležitosti rozhodnutí (usnesení) jsou obdobné jako u zajištění nemovitosti (především přesné uvedení jiné majetkové hodnoty).

Jinak je tomu při výkonu usnesení o jejich zajištění a následné správě. Hlavním důvodem je neprovázanost trestněprávní a civilní úpravy. Konkrétně to lze poukázat na příkladu obchodního rejstříku. Trestní zákoník sice požaduje, aby o zajištění byl vyrozuměn orgán, který vede evidenci vlastníků a držitelů jiné majetkové hodnoty, což je krajský soud vedoucí obchodní rejstřík. Ten si ale s tímto vyrozuměním neví rady, neboť např. u akciových společností neeviduje seznam akcionářů, stejně to platí u družstev, kdy neeviduje seznam členů. Především na takovéto praktické problémy budou muset, resp. by měli, zákonodárci reagovat novelizačními zákony.

5.2 Zajištění náhradní hodnoty

Tento poslední zajišťovací institut byl do našeho právního řádu implementován především jako reakce na vydání Rámcového rozhodnutí Rady¹⁰⁷ č. 2003/577/SVV, o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii ze dne 22.7.2003 a dále pak na vydání Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu¹⁰⁸.

Uvedený zajišťovací institut se použije vůči osobě, která byla povinna strpět zajištění majetku podle výše vyjmenovaných zajišťovacích institutů v případě, že ho

¹⁰⁷ rozu měj Rady Evropské unie

¹⁰⁸ publikováno ve věstníku Ministerstva zahraničních věcí pod č. 33/1997 Sb.

nelze zajistit a následně konfiskovat. Připomeňme, že se jedná o majetek, který je určený k páčání trestné činnosti, byla jím spáchána trestná činnost nebo je výnosem trestné činnosti. Důvodem nemožnosti zajištění může být např. jeho zužitkování, zašantročení, zničení, zcizení, nebo poškození. Zde je možné hovořit i o důvodu nemožnosti jeho získání, pokud je tento majetek umístěn v zahraničí. Byť tento institut představuje doslova revoluci ve stávající právní úpravě zajišťování výnosů z trestné činnosti, je v praxi využíván zcela výjimečně.¹⁰⁹

Jednou z podmínek použití tohoto institutu je nemožnost zajištění majetku podle předchozích zajišťovacích institutů, tedy jeho nedostupnost. Další neméně důležitou podmínkou je existence jiného (náhradního) majetku, který je možný zajistit. Výraz „byť jen z částí“ v ustanovení znamená, že lze zajistit náhradní majetek v jakékoli hodnotě a to až do hodnoty věci nebo jiné majetkové hodnoty, která by byla jinak zajištěna předchozími zajišťovacími instituty.

V praxi se dále při zajištění náhradní hodnoty postupuje obdobně podle příslušných ustanovení upravujících jejich vydání, odnětí nebo zajištění, a to včetně zrušení nebo omezení zajištění (§ 78 až § 79e tr. řádu).¹¹⁰

¹⁰⁹ Dle statistik ÚOKFK v roce 2010 ve 27 případech z celkovou hodnotou zajištěných věcí ve výši 63.910,- Kč. Zdroj [57].

¹¹⁰ Šámal (2008) s. 662

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo provést rozbor a zhodnocení právní úpravy zajišťovacích institutů používaných pro zajištění věcí a jiných majetkových hodnot, které obsahuje český právní řád (především trestní řád). Rozbor byl zaměřen zejména na nejasné či sporné pojmy, které v praktické aplikaci jednotlivých ustanovení zajišťovacích institutů orgány činnými v trestním řízení (především složkám Policie České republiky), působí určité problémy.

Zákonná ustanovení, resp. kvalita zákonných ustanovení, sloužících pro zajištění věcí a jiných majetkových hodnot v trestním řízení (především však výnosů z trestné činnosti), dosáhla postupným novelizačním procesem poměrně vysokého stupně kvality. Zákonem č. 265/2001 Sb.¹¹¹, tzv. „velkou novelou“ byla do trestního řádu implementována ustanovení o zajištění peněžních prostředků a zaknihovaných cenných papírů a novelizováno ustanovení o provedení prohlídek. V roce 2006 byla opět provedena rozsáhlá novela trestního řádu zákonem č. 253/2006 Sb.¹¹², kterou byly jednak upraveny stávající a také implementovány nové zajišťovací instituty, jako je zajištění nemovitosti, zajištění jiných majetkových hodnot (jako zbytková kategorie) a především průlomové ustanovení o zajištění náhradní hodnoty.

Na druhou stranu však ani tyto důležité novely, včetně rekodifikace trestního práva hmotného (trestní zákoník), se nedokázaly vypořádat se všemi stávajícími problémy. Nejdůležitější problémy, z hlediska praktického výkonu zajištění, byly zmíněny v průběhu práce včetně úvah de lege ferenda.

Připomeňme, že v oblasti prohlídek se jednalo o zpřesnění požadavků (tř. řádem) v případě podání žádosti o vydání příkazu k osobní či domovní prohlídce. Zpřesnění pojmů obydlí a jiné prostory, které působí výkladově značné problémy. Pojem nezúčastněná osoba. Dále problematická, resp. nevhodná úprava ustanovení o provedení prohlídky u advokáta. Zde především ustanovení o dání souhlasu zástupcem Komory o zpřístupnění obsahu listin nalezených při prohlídce, namísto

¹¹¹ zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹¹² zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

pouze a jen možného souhlasu soudu. Dále absence, byť jen okrajové zmínky o možnosti prolomení povinnosti zachovávat mlčenlivost u obdobných profesí.

V oblasti zajištění je to ustanovení o zřízení osoby správce podniku, resp. účtu u výkonu rozhodnutí zajištění peněžních prostředků na účtu banky právnické osoby a tím efektivnější a pružnější rozhodování o toku, resp. uvolnění finančních prostředků na místo rozhodování soudu. U zaknihovaných cenných papírů se lze setkat s problémem neprovozanosti civilního a trestního práva, kdy zajištění cenných papírů není promítnuto do Obchodního rejstříku, neboť ten takovéto ustanovení neobsahuje, resp. obsahuje pouze částečně, a to (§ 38 odst. 1 písm. n) ObchZ) povinnost záznamu, při vzniku výkonu rozhodnutí na podíl společníka.

Na závěr je navzdory výše uvedenému možné konstatovat (především díky posledním větším novelám) vysokou kvalitu trestního řádu. Jednotlivá ustanovení jsou zpracována s velkým úsilím, ve většině případů zabraňujícím možnost jiného výkladu, než jaký zamýšlel zákonodárce. Jinak je tomu ovšem z pohledu systematickosti. Velké množství novel (84 novelizačních zákonů a nálezů Ústavního soudu) způsobilo (i díky vložení nových ustanovení) narušení jeho přehlednosti. De lege ferenda je tak potřeba rekonstrukce trestního řádu. Připomeňme, že zákonodárci měli jedinečnou příležitost provést rektifikaci trestního řádu společně s trestním zákoníkem, což bylo především orgány činnými v trestním řízení očekáváno.

Práce je zpracována dle platné a účinné právní úpravy k 29.2.2012.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Publikace

- [1] FENYK, Jaroslav, et al. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestně právními předpisy a judikaturou, I. a II.díl 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2010. 1317 s. ISBN 978-80-7201-808-6.
- [2] KLÍMA, Karel, et al. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 1019 s. ISBN 80-86898-44-X.
- [3] SLÁDEČEK, Vladimír; MIKULE, Vladimír; SYLLOVÁ, Jindřiška. Ústava České republiky: Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. 949 s. ISBN 978-80-7179-869-9.
- [4] ŠÁMAL, P. a kolektiv Trestní řád, komentář díl I 6. dopl. a aktualizované vydání, Praha: C.H.Beck, 2008, 1501 s. ISBN: 978-80-7400-043-0.

Legislativa

- [5] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (Trestní řád), v platném znění
- [6] Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, v platném znění
- [7] Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, v platném znění
- [8] Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění
- [9] Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění
- [10] Zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, v platném znění
- [11] Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění
- [12] Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v platném znění
- [13] zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů v platném znění
- [14] Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění
- [15] Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně

- zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění
- [16] Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění
- [17] Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, v platném znění
- [18] Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- [19] Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění
- [20] Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, v platném znění
- [21] Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění
- [22] Zákon č. 79/2006 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- [23] Zákon č. 253/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, v platném znění
- [24] Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, v platném znění
- [25] Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v platném znění
- [26] Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v platném znění
- [27] Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění
- [28] Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- [29] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. O vyhlášení Mezinárodního paktu o občanských a politických právech
- [30] Sdělení ministerstva zahraničních věcí publikované pod č. 209/1992 Sb. O podepsání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednané v Římě dne 4. listopadu 1950, a další smluvních dokumentů na tuto Úmluvu navazující

- [31] Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 22. července 2003, č. 2003/577/SVV publikované ve věstníku Ministerstva zahraničních věcí pod č. 33/1997 Sb.
- [32] Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 291/2000 ze dne 11.6.2002
- [33] Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 561/04 ze dne 10.3.2005
- [34] Nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 1396/07, ze dne 19.03.2009
- [35] Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. II. ÚS 889/10 ze dne 25.11.2010 bod 19 a 20
- [36] Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 287/96 ze dne 22.05.1997
- [37] Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 201/01 ze dne 10.10.2001
- [38] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 572/2006 ze dne 17.5.2006
- [39] Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 536/06 ze dne 28.4.2009
- [40] Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 5 Tz 37/88 ze dne 22.12.1988
- [41] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 6 Tz 11/99 ze dne 18. 3. 1999
- [42] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 1 Nt 206/2007 ze dne 28.6 2007
- [43] Výkladové stanovisko NSZ č. 2/1998 Sb. výkladových stanovisek
- [44] Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/1998 Sb. výkladových stanovisek
- [45] Výkladové stanovisko NSZ č. 7/2005 ze dne 31.10.2005 Sb. výkladových stanovisek
- [46] Výkladové stanovisko NSZ č. 1/2011 ze dne 3.2.2011 Sb. výkladových stanovisek
- [47] Výkladové stanovisko NSZ č. 11/2004 ze dne 27.12.2004 Sb. výkladových stanovisek
- [48] Stanovisko představenstva České advokátní komory AD01/2002 bod VI
- [49] Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení
- [50] Pokyn náměstka Policejního prezidenta pro SKPV č. 14/2009 k provádění finančního šetření v trestním řízení
- [51] Rozkaz ředitele ÚOKFK č. 10/2011 k zajištění jednotného postupu při odhalování, prověřování a vyšetřování korupčních trestných činů

Elektronické zdroje

- [51] iPrávník, *Monitor časopisů – Právní rozhledy*, [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.ipravnik.cz/cz/monitor-casopisu/pravni-rozhledy/default.aspx>>.
- [52] Nakladatelství C. H. Beck, Právní informační systém [online - placený přístup]. 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.beck-online.cz>>.
- [53] Nejvyšší státní zastupitelství České republiky [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2755&d=25595>>.
- [54] Oficiální portál pro podnikání a export *Businessinfo.cz*. [online] 1997 - 2011 [cit. 2012-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/hospodarske-trestne-ciny-opu/1000818/47267/>>.
- [55] Právník.cz, Nedotknutelnost obydlí [online]. 16.2.2002 [cit. 2012-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.pravnik.cz/a/93/nedotknutelnost-obydli.html>>.
- [56] Policie České republiky, *Sbírka interních aktů řízení* [online]. 2011 [cit. 2012-02-29]. Nedostupné, pouze intranet Policie České republiky.
- [57] Útvar odhalování korupce a finanční kriminality [online]. [cit. 2012-02-29]. Nedostupné, pouze intranet Policie České republiky.
- [58] Wolters Kluwer Česká republika, *Systém ASPI, verze 13+* [placená licence]. 2012 [cit. 2012-02-29]. Nedostupné.

SEZNAM ZKRATEK

CD	- optický disk určený k ukládání digitálních dat (z ang. názvu <i>compact disc</i>)
DVD	- formát optického disku (z ang. názvu <i>digital video disc</i>)
NSZ	- Nejvyšší státní zastupitelství
ObčZ	- Občanský zákoník (<i>zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, v platném znění</i>)
ObchZ	- Obchodní zákoník (<i>zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, v platném znění</i>)
oVZM	- o výkonu zajištění majetku (<i>zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, v platném znění</i>)
Sb.	- Sběrka zákonů
sp. zn.	- spisová značka
ÚOKFK	- Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality
ZákPr	- Zákoník práce (<i>zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, v platném znění</i>)
ZPoKT	- zákon o podnikání na kapitálovém trhu (<i>zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění</i>)